

در باب ضرورت تغییر قانون مالیات‌های مستقیم

چرا دولت به فکر اصلاح قانون مالیات افتاد؟

امیرحسین بزرگ‌متین پژوهشگر
هفتدهم آبان‌ماه ۱۴۰۲، لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم از سوی دولت به مجلس ارسال شد. هدف این لایحه، همان‌طور که از اسم آن هم پیداست، ایجاد اصلاحات در ساختار قانون فعلی مالیاتی است. قانونی که چندین بار دستخوش تغییر و تحول شده است. حال سوال اینجاست که نواقض این قانون چه بوده و چرا دولت به فکر اصلاح این قانون افتاده است؟ در این گزارش به این موضوع می‌پردازیم.

شرط موفقیت سیاست مالیاتی

مالیات‌ستانی یکی از ابزارها و سیاست‌های دولت‌ها برای مدیریت مسائلی نظیر تامین بخشی از هزینه‌های عمومی، ایجاد عدالت اجتماعی، کنترل تورم و رکود و مسائلی از این دست است که در ادامه بیشتر به آنها خواهیم پرداخت. میزان تحقق هریک از اهداف اخذ مالیات می‌تواند شاخصی باشد برای ارزیابی موفقیت یا عدم موفقیت نظام مالیاتی یک کشور. به عبارت دیگر، اگر یک نظام مالیاتی در تحقق بخشیدن به اهداف مالیات‌ستانی موفق بود، می‌توان آن نظام را-حفظ کرد و اگر مطابق شاخص‌ها و بررسی‌ها، توفیق چندانی در زمینه محقق کردن اهداف به‌دست نیاورده بود، باید درصدد ایجاد اصلاحات در آن برآمد. در ادامه این گزارش، به بررسی میزان تطابق‌پذیری عملکرد نظام مالیاتی فعلی با اهداف مدنظر از مالیات‌ستانی و همچنین بیان برخی نواقض نظام فعلی مالیاتی خواهیم پرداخت.

تحقق عدالت اجتماعی از طریق بازتوزیع درآمد

همان‌طور که گفته شد، یکی از مهم‌ترین دلایل اخذ مالیات، ایجاد عدالت اجتماعی و اقتصادی از طریق بازتوزیع درآمد است. به‌عبارت‌دیگر، مالیات‌ستانی در یک کشور باید موجب کاهش یافتن فاصله طبقاتی و بهبود عدالت در توزیع درآمد در آن کشور شود. یکی از اصلی‌ترین شاخص‌های سنجش میزان عدالت اجتماعی در اقتصاد یک کشور شاخص ضریب جینی است. مقدار این شاخص بین عدد صفر و ۱ در نوسان است و هرچه به صفر نزدیک‌تر باشد نشانگر وجود عدالت درآمدی بیشتر در اقتصاد آن جامعه است.

آمارها نشان می‌دهد که وضعیت شاخص ضریب جینی در کشور ما طی دهه گذشته، به‌رغم بهبود آن طی دوسال اخیر (از ۳۹۳۸ در سال ۱۴۰۰ به ۳۸۷۷ در سال ۱۴۰۱)، از وضعیت مطلوبی برخوردار نبوده است. به‌گونه‌ای که در ۱۱ سال گذشته از ۳۸۷۷ به ۳۸۷۷ رسیده است و حتی در سال ۱۳۹۷، به میزان ۴۰۹۳ هم رسید که بیشترین میزان طی ۱۱ سال اخیر بوده و تقریباً برابر با مقدار شاخص جینی در زمان جنگ تحمیلی است. همچنین شاخص مهم دیگری که میزان عدالت در زمینه باز توزیع درآمد‌ها را نشان می‌دهد، شاخص نسبت هزینه‌های ۱۰ درصد ثروتمندترین افراد جامعه به ۱۰ درصد فقیرترین افراد جامعه است. این نسبت هرچقدر بیشتر باشد، به این معناست که فاصله طبقاتی در آن جامعه بیشتر است. در کشور ما، از میزان ۱۰٫۹ در سال ۱۳۹۱ به میزان ۱۲٫۶۸ در سال ۱۴۰۱ رسید و این نیز دلیل دیگری بر نامطلوب بودن میزان تحقق عدالت اقتصادی و اجتماعی در کشور است که خود این موضوع، نشانگر عدم موفقیت نظام مالیاتی ما در زمینه ایجاد عدالت اقتصادی از طریق مدیریت بازتوزیع درآمد‌هاست.

همین نقص در عملکرد نظام مالیاتی کشور می‌تواند یکی از دلایل دولت جهت اقدام برای اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم باشد. در لایحه دولت - برخلاف قانون فعلی - مقرر شده است از برخی منابع درآمدی که تاکنون مشمول مالیات نمی‌شدند نیز مالیات دریافت شود، به‌عنوان مثال، در قانون فعلی، اخذ مالیات از سود سپرده‌های بانکی جایگاهی ندارد اما در لایحه دولت پیشنهاد شده از مجموع درآمد‌های مودی‌بان، بدون در نظر گرفتن منبع، مالیات دریافت شود. در نظام مالیات‌ستانی فعلی، نه عدالت افقی رعایت می‌شود و نه عدالت عمودی. موفق نبودن در عدالت افقی به این معناست که افراد با درآمد‌های یکسان، الزاماً مالیات یکسانی را پرداخت نمی‌کنند. علت این امر این است که برخی منابع درآمدی در نظام مالیاتی فعلی، معاف از مالیات هستند. به همین علت یک کارمند با حقوق ماهیانه ۱۴ میلیون تومان، مکلف به پرداخت مالیات است، اما فردی که ماهیانه ۱۴ میلیون تومان سود سپرده بانکی دریافت می‌کند هیچ‌گونه مالیاتی پرداخت نمی‌کند. همچنین عدم تحقق عدالت عمودی به این معناست که افراد با درآمد بالاتر، الزاماً مالیات‌های بیشتری پرداخت نمی‌کنند. به‌عنوان مثال یک مودی با حقوق ماهیانه ۱۲ میلیون تومان بیشتر از فردی که درآمد‌های بسیار بالاتری از سوداگری یا سود سپرده بانکی به‌دست

می‌آورد، مالیات پرداخت می‌کند؛ چراکه اساساً در قانون فعلی، مالیاتی از سود معاملات سوداگرایانه و سود سپرده‌های بانکی دریافت نمی‌شود. در لایحه اصلاح قانون مالیات‌های مستقیم، دولت سعی کرده با حذف معافیت‌های مالیاتی بی‌دلیل و لحاظ کردن برخی معافیت‌های پایه جدید، در جهت بهبود عدالت مالیاتی گام بردارد.

لحاظ نشدن هزینه‌های معیشتی و بعد خانوار در مالیات

یکی دیگر از ایراد‌های نظام مالیات‌ستانی فعلی، لحاظ نکردن هزینه‌های معیشتی و تعداد افراد تحت تکفل مودی‌بان در میزان مالیات پرداختی آنهاست. به عبارت دیگر در قانون مالیاتی فعلی، هیچ ارتباطی بین بعد خانوار مودی و هزینه‌های معیشتی او و میزان مالیاتی که می‌پردازد، وجود ندارد. این درحالی است که به‌طور قطع، هزینه‌های معیشتی یک فرد متاهل یا دارای فرزند، به هیچ وجه پایک فرد مجرد قابل قیاس نیست. همچنین در قوانین فعلی هیچ تفاوتی بین مستاجر و مالک مسکن در پرداخت مالیات وجود ندارد. بنابراین دولت تصمیم گرفته در لایحه مذکور به‌لحاظ کردن هزینه‌هایی نظیر هزینه‌های اجاره، هزینه تسهیلات مسکن، هزینه تحصیل مودی و افراد تحت تکفل او، هزینه‌های درمانی و هزینه‌هایی از این دست به‌عنوان هزینه‌های قابل کسر از مالیات و همچنین لحاظ کردن تعداد افراد تحت تکفل مودی در میزان مالیات پرداختی او، نقص موجود در قانون مالیاتی فعلی را برطرف کند.

تفاوت قائل نشدن میان سود تقسیم‌شده و سرمایه‌گذاری شده

مالیات بر سود شرکت‌ها یکی از منابع اخذ مالیات دولت است. در قانون فعلی، هنگام اخذ مالیات از سود شرکت‌ها هیچ تفاوتی بین سود تقسیم شده و سود سرمایه‌گذاری شده وجود نداشته و سود اشخاص حقوقی مشمول مالیات با نرخ ۱۸ درصد است. این امر موجب می‌شود که شرکت‌ها و سهامداران آنها، از نظر مالیاتی انگیزه خاصی برای تخصیص دادن سود خود به سرمایه‌گذاری مجدد در شرکت نداشته باشند و ترجیح دهند سود سهام خود را دریافت کنند. در لایحه پیشنهادی دولت، با هدف ایجاد انگیزه مالیاتی برای سرمایه‌گذاری مجدد سود در شرکت و به تبع آن، رشد تولید

در حاشیه نمایشگاه فناوری ایران متافو محقق شد

تقدیر وزیر صمت از فولاد مبارکه برای ارتباط مؤثر با دانش بنیان‌ها

آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی در حاشیه دومین روزار بیستمین نمایشگاه بین‌المللی فناوری‌های ایران متافو با حضور عباس علی‌آبادی وزیر صمت، معدن و تجارت، روح‌الله دهقانی فیروزآبادی معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، محمدرضا موقی‌تپا معاون وزیر صمت و رئیس هیات‌عامل ایمیدرو، عزت‌الله اکبری تالاشی‌زین رئیس کمیسیون صنایع و معادن مجلس شورای اسلامی، محمدیاسر طیب‌نیا مدیرعامل شرکت فولاد مبارکه و امیر خرمی شاد مدیرعامل شرکت صنایع ملی مس ایران برگزار شد. وزارت صمت و ایمیدرو به همراه شرکت فولاد مبارکه و شرکت ملی صنایع مس ایران با معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری سند همکاری امضا کردند. همچنین تفاهنامه در زمینه اقتصاد دانش بنیان و بومی‌سازی بین معاونت علمی، فناوری و دانش بنیان ریاست جمهوری، شرکت فولاد مبارکه و ایمیدرو امضا شد. موافقتنامه همکاری مشترک در زمینه هوشمندسازی معادن مس و تکمیل فناوری‌های ویسته بین معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، وزارت صمت، معدن و تجارت، ایمیدرو و شرکت ملی صنایع مس ایران منعقد شد. تفاهنامه همکاری احداث واحد ۳۰ هزار تنی برای فرآوری و ناورزی مواد معدنی همایشی به مگنیتیسی به روش توسعه فناوری‌های RHF بین معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، شرکت فولاد سنگان، هورمان صنعت شریف و شرکت پشینیان و توسعه فناوری و ناورزی فولاد مبارکه نیز به امضا رسید.

تقدیر وزیر صمت از فولاد مبارکه برای حمایت از شرکت‌های دانش بنیان

عباس علی‌آبادی وزیر صمت، معدن و تجارت در آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی گفت: «باید به سمت هوشمندی ناورزی و حضور در بازار حرکت کرد که مهم‌تر از ساخت داخل است. باید دنیا را در اختیار بگیرید و رهبری هوشمندانه داشته باشید و پیشران باشید.» وی افزود: «اشغال‌آوری هوشمندی است و استفاده وسیع از عقلانیت ضروری است. ناورزی محور اصلی همه حرکت‌هاست؛ امروز باید ظرفیت شرکت‌های دانش بنیان را به صنایع بزرگ متصل کنیم تا بتوانیم از مسیر عقل آینه‌دار و بسازیم.» وزیر صمت، معدن و تجارت در حاشیه آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی در جمع خبرنگاران با بیان این که اتصال شرکت‌های دانش بنیان به صنایع بزرگ اتفاق مبارکی است و این مهم نباید در حد سخنرانی و صحبت بماند، اظهار کرد: «در این آیین ۲۱ قرارداد منعقد شد که می‌تواند تحول چشمگیری را در خلق ثروت از مسیر دانش و فناوری رقم بزند. وی در ادامه افزود: «به شرکت فولاد مبارکه به دلیل پیگیری و حمایت از دانش بنیان‌ها و به شرکت‌های دانش بنیان که توانستند اعتماد این شرکت را برابری عقد قرارداد جلب کنند، تبریک می‌گویم.» وزیر صمت، معدن و تجارت در خصوص چگونگی رهبری هوشمندانه در حوزه صنعت خاطرنشان کرد: «تا امروز ظرفیت‌های پژوهشی کشور در استخدام دیگران بوده است. حال وقت آن رسیده که ما از این ظرفیت استفاده کنیم.

اگر قرار است ظرفیت‌های عقلانی و پژوهشی دنیا را برای رفع تقاضای خودمان بسپاریم، بهتر است از نظام مدیریت دانش داخلی استفاده کرده‌ایم و راه سمت تقاضاهای داخلی و متناسب با فرهنگ خود آنچه که می‌خواهیم درآینده بسازیم، سوق دهیم.» وزیر صمت، معدن و تجارت درخصوص نقش دانش بنیان‌ها در رهبری هوشمندانه، از اعان داشت: «این شرکت‌ها بازیگران اصلی رهبری هوشمندانه هستند، این که ذهن همه ما در صنعت و بالاترین سطح دولت به این زمینه سوق پیدا کرده فرصت مغتنمی برای نقش‌آفرینی دانش بنیان‌هاست و این امر همواره مورد تأکید مقام معظم‌رهبری بوده است.»

فولادی‌های کشور به فولاد مبارکه نگاه می‌کنند

روح‌الله دهقانی فیروزآبادی، معاون علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری در آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی گفت: «در دوره چهارم معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری، دور و دورگرد جدی و مستقل داریم که عبارت است از توسعه فناوری با نگاه کاشتن برای آینده و ایجاد ستادهای توسعه اقتصاد دانش بنیان با هدف نفوذ فناوری‌ها به بخش‌های صنعت و اقتصاد واقعی کشور. قانون چشم تولید دانش بنیان که در مجلس شورای اسلامی به تصویب رسید، باقیات‌الصالحاتی برای این مجلس است و امیدوارم همه کسانی که در این حوزه دخیل هستند به این قانون پایبند باشند؛ چراکه اجزای آن برکات زیادی در پی خواهد داشت.» وی افزود: «۲۱ پروژه از ۲۶ پروژه پیشنهادی فناورانه شرکت فولاد مبارکه مورد تأیید معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش بنیان ریاست جمهوری قرار گرفته که نیازمند ۸۶۰ میلیارد تومان سرمایه‌گذاری هستند و ما از آنها حمایت می‌کنیم. جرابی که پشت سر این اتفاق ایجاد می‌شود، فولادی‌های کشور به فولاد مبارکه نگاه می‌کنند و این نگاه منجر به راه افتادن جراب خواهد شد. شرکت ملی صنایع مس ایران نیز در همین مسیر در حال حرکت است. امیدوارم اعتقاد قراردادهای امروز پربرکت و سبب خیر برای صنایع کشور باشد.»

رپورتاژ

ضرورت توجه به مباحث نوآورانه و خلاقانه در توسعه اقتصاد دانش بنیان صنایع فلزی و معدنی
محمدرضا موقی‌تپا، معاون وزیر صمت و رئیس هیات‌عامل ایمیدرو در آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی گفت: «مباحث نوآورانه و خلاقانه در توسعه اقتصاد دانش بنیان صنایع فلزی و معدنی اهمیت زیادی دارد، چراکه دیگر نمی‌توانیم برای توسعه، به ابزارها و روش‌های سنتی تکیه کنیم.» وی در ادامه افزود: «امضای سند‌های همکاری امروز مسیری ما را برای ورود به نهضت توسعه و پیشرفت هموار می‌کند. تأکیدات مقام معظم‌رهبری بر ضرورت توجه به بخش معدن کشور، وظیفه ما را سنگین‌تر می‌کند تا در حلقه‌های مختلف معدن (از اکتشاف تا محصولات نهایی) بتوانیم یک نهضت توسعه‌ای ایجاد کنیم.»

فولاد مبارکه درصد یکپارچه‌سازی و مجموعه‌سازی شرکت‌های فناوری کشور است

محمدیاسر طیب‌نیا، مدیرعامل شرکت فولاد مبارکه در آیین امضای سند‌های همکاری توسعه اقتصاد دانش بنیان در حوزه صنایع فلزی و معدنی گفت: «فولاد مبارکه طی دهه‌های گذشته مسیر ادامه داری در حوزه ناورزی شروع کرده است؛ ساخت فولاد مبارکه از دهه ۶۰ آغاز و در دهه ۷۰ نیز تولید در این مجموعه شروع شد؛ امروز لژی‌رغم همه محدودیت‌ها، دانش به‌یورویداری در این شرکت نهاده شده و با ۱۰۰ درصد ظرفیت در حال فعالیت است.» وی افزود: «فولاد مبارکه در دهه ۹۰ با مشکل تحریم مواجه شد و سطح و دانش به‌یورویداری آن نتوانست ارزش افزوده پایدار را تامین کند و اینجاست که نهضت بومی‌سازی به مدد تحریم‌ها آغاز و دانش آن در این شرکت نهاده شده؛ بالای ۹۰ درصد نیاز فولاد مبارکه داخلی‌سازی شده و دانش بومی‌سازی نیز در این مجموعه نهاده شده است.» مدیرعامل شرکت فولاد مبارکه خاطرنشان کرد: «امروز در دهه چهارم فعالیت، همچنان نیازمند به ارزش افزوده بیشتر هستیم و فراتر از نهضت بومی‌سازی، نیازمند به نگاه‌ور به آینده هستیم. ضریب به‌یورویداری فولاد مبارکه ۱۰۰ درصد است و این یکی از رموز موفقیت و سودآوری این شرکت است. ما هنوز توانایی توسعه تکنولوژی و خلق ارزش افزوده از طریق ناورزی و فناوری را نداریم و همین امر سبب شده تا استفاده حداکثری از ظرفیت‌ها را در دستور کار قرار دهیم.» وی اذعان داشت: «امروز رقابت جهانی ما علاوه بر تولید فولاد، به اقدامات دیگر ناورانه نیز می‌پردازد، باید توسعه تکنولوژی و خلق ارزش افزوده از طریق ناورزی و دانش را دنبال کنیم. برای تولید حداکثری، زیرساخت‌های زیادی از جمله توسعه بومی و نیروگاهی را ایجاد کرده‌ایم.» طیب‌نیا بیان کرد: «فولاد مبارکه نیازمند زیرساخت‌های انرژی و فناوری است و طی ۱۰۵ سال اخیر در این حوزه برقدرت ورود پیدا کرده و گام‌های جدی برداشته است. فولاد مبارکه درصدد ایجاد زیرساخت و فرآیند‌سازی برای شروع راهی پرشتاب و پرخطر برای استفاده از ظرفیت‌های دانش بنیان‌هاست.» وی یادآور شد: «فولاد مبارکه پس از انجام سرمایه‌گذاری‌های خط‌ریز، امروز در مرحله دوم درصدد طبقه‌بندی یکپارچه‌سازی و مجموعه‌سازی شرکت‌های فناوری است. در این مرحله باید کسرسرموم‌های مشکل‌د همدغدندی شکل دهیم و زیرساخت‌های حوزه ناورزی و فناوری را ایجاد کنیم که این حرکت راهبردی و مبتنی بر مطالعات و تجریبات دهه‌های اخیر است.» طیب‌نیا در پایان اضافه کرد: «فولاد مبارکه از میان ۲۰۰ شرکت دانش بنیان، در بیش از ۲۸ شرکت با موضوعات آب و انرژی، معادن کربن، تأمین تجهیزات و توسعه محصولات سرمایه‌گذاری کرده است.»

رپورتاژ

بازرئش‌ترین و گرانقیمت‌ترین محصولات را که برای پتروپالایش اصفهان سوددهی بالا داشته باشد را تولید کنیم.»

طرح DHT برای پالایشگاه اصفهان ۱۹٫۵ همت سود به همراه دارد

دکتر قدیری یاتاکید مجدد به اینکه آنچه باعث رشد سود پالایشگاه اصفهان است شامل انضباط مالی، تسریع در انجام طرح‌ها که باعث افزایش ضریب IRI شده است، افزود: «یکی از طرح‌های که باعث افزایش سوددهی پالایشگاه اصفهان شده است طرح DHT است که ۱۶ ماه زودتر از برنامه زمانبندی به به‌یورویداری رسید و ۱۹٫۵ همت سود زود هنگام برای پالایشگاه به همراه داشت.» وی افزود: «تسریع در انجام طرح‌ها باعث کاهش هزینه طرح‌ها می‌شود، انجام طرح‌های حفظ ظرفیت و افزایش آن توسط مهندسی پالایش همواره در حال انجام است؛ به‌گونه‌ای که ظرفیت اسمی پالایشگاه اصفهان ۳۷۰ هزار بشکه در روز می‌باشد که این ظرفیت به ۴۰۰ هزار بشکه در روز رسیده است.» مدیرعامل پتروپالایش اصفهان در ادامه از افزایش سود ۹ درصدی پتروپالایش اصفهان در شش ماه نخست امسال نسبت به مدت مشابه سال قبل خبر داد و گفت: «سود خالص پتروپالایش اصفهان در شش ماه سال قبل ۱۲ همت بود که این میزان سود در همین مدت در سال ۱۴۰۲ به ۲۳ همت رسید.»

پالایشگاه نفت اصفهان در صدر شرکت‌های سودده

دکتر قدیری تصریح کرد: «در همین مدت امسال رتبه‌های آماری و میزان سوددهی دیگر پالایشگاه کشور همگی دارای رشد منفی بود و تنها پالایشگاه اصفهان دارای افزایش سود ۹ درصد بوده است.» وی ضمن ارائه آماری از میزان سود دیگر پالایشگاه‌های کشور گفت: «سود پالایشگاه نفت بندرعباس در شش ماهه سال قبل ۱۲ همت و در مدت مشابه امسال ۱۰ همت با ۵۴ درصد رشد منفی بود. همچنین سود پالایشگاه نفت تهران در سال قبل ۱۶ همت و در همین مدت امسال با ۱۲ همت سود و رشد منفی ۲۴ درصد مواجه بود.»

دو طرح مصوب مهم است، افزود: «یکی از این طرح‌ها KHT است که بستر را برای تولید نفت سفید بدون گرگررد آماده می‌کند و طرح دیگر که ماموریت آن به شرکت اکسیر ایرانیان داده شده طرح تولید الکل‌های چرب است که برای آن بینکار هم انتخاب شده است.»

طرح KHT برای پالایشگاه اصفهان ۴۰ میلیون یورو در سال درآمد خواهد داشت

دکتر قدیری ادامه داد: «به‌روزدی شاهد راه‌اندازی طرح KHT خواهیم بود که ۴۰ میلیون یورو در سال درآمد خالص برای پتروپالایش اصفهان به ارمغان می‌آورد. در این طرح قرار است نفت سفید دارای گرگررد پایین برای استفاده در سوخت جت و هواپیما تولید شود که هم برای تأمین نیاز داخل و هم صادرات خواهد بود.» مدیرعامل هلدینگ پتروپالایش اصفهان افزود: «برنامه‌ریزی ما این است که از سال ۱۴۰۴ دیگر اقدام به فروش نفت سفید کم‌گرگررد نکنیم؛ چراکه برای تأمین نیاز دیگر شرکت‌های مستقر در پتروپالایش اصفهان به این محصولات نیاز داریم و در واقع می‌خواهیم گام‌های تولید به‌تولید برداریم.»